

به نامه خداوند بخشنده و مهربان

کارگاه آموزشی روش‌ها و فنون تدریس

(بخش دوم)

محمد رضا نیستانی^س

۲۶ آذرماه ۱۳۹۹
دانشگاه گیلان

۶- الگوی پردازش اطلاعات

- تأکید بر دریافت، پردازش و تسلط بر اطلاعات.
- تمرکز بر عملکرد شناختی دانشجویان.
- تقویت دریافت و فهم اطلاعات جدید.
- کمک به دانشجویان برای منظم کردن و ساختار بخشیدن به دانش.

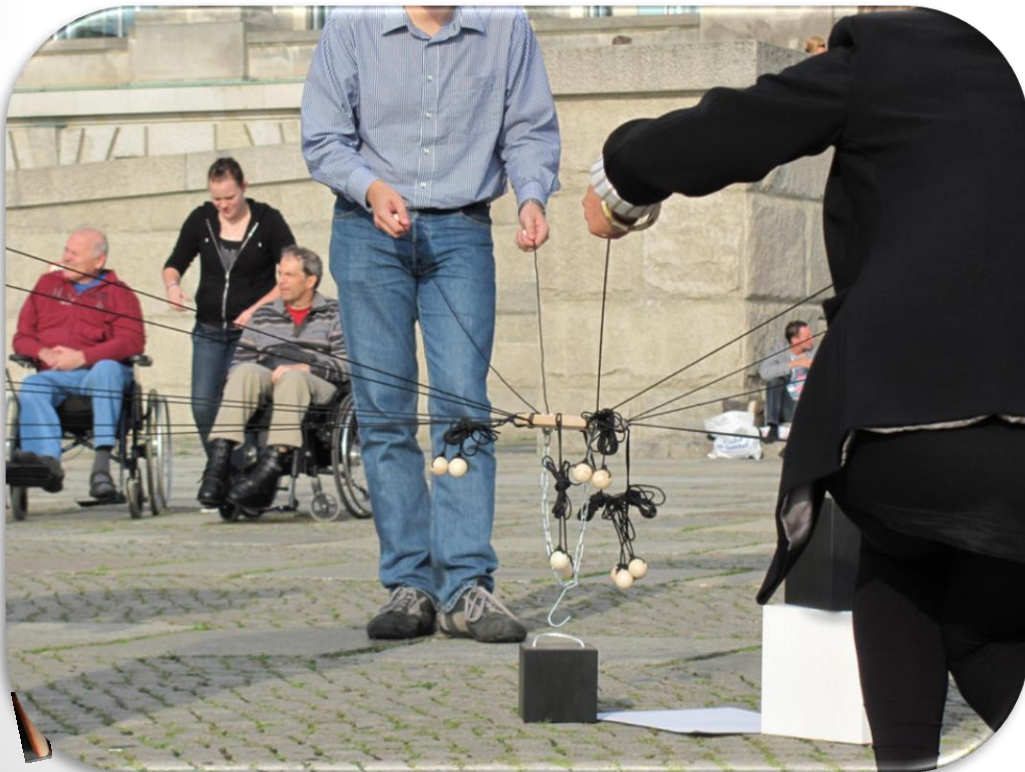

۷- الگوی رشد شخصی

- تأکید بر رشد خود پنداره شخص.
- تأکید بر فرایندهایی که فرد بواسطه آنها بتواند خود منحصر به فرد خود را ساخته و سازماندهی کند.
- تأکید بر خودآگاهی، خودشکوفایی، هدایت سرنوشت فردی
- بررسی و تأمل درباره هدف ها و زمینه های شغلی آینده.

- تأکید بر روابط اجتماعی، بین فردی، فرایندهای دموکراتیک (مردم سالارانه).
- استفاده از کاوش‌های گروهی و راهبردهای حل مساله
- تشویق مشارکتهای اجتماعی، حساسیت‌های اجتماعی
- تلقی فرایند یاددهی یادگیری
- به عنوان یک عمل اجتماعی

۹. الگوی ماشینی نگری (mechanical)

- انسان را موجودی پذیرنده می داند که باید معلوماتی را به ذهن وی انتقال داد.
- استاد محور و مجری اصلی آموزش است و بار اصلی آموزش به عهده اوست.
- دانش آموز مطالب را به راحتی می آموزد و در زمان ارزشیابی پس می دهد.
- مطالب به صورت سازمان یافته و نظامند ارائه می شود

۱۰. الگوی ارگانیستی (organistic)

- دانشجو موجودی فعال است که توانایی های او نقطه ی اتکای آموزش است.
- نیازها و علایق دانش آموز محور تعیین اهداف آموزشی است
- فرایند آموزش مهمتر از انتقال محتوا است.
- یافته های علوم جدید به ویژه روانشناسی قرن بیستم، این الگو را شکل داده است.

الگوهای تدریس (Teaching Models)

۱۱. الگوی پیش سازمان دهنده (advance organizer)

- انتقال محتوا به صورت سازمان یافته و از کل به جزء است.

- آموزش مانند تکمیل کردن یک پازل است.

- استاد، مطالب جدید را به آموخته‌های قبلی دانشجو (ساخت شناختی)، پیوند می‌زند.

- آزوبل، این نوع یادگیری را **معنادار**، قلمداد کرده است.

- مبنای علمی این الگو، نظریه رشد شناختی پیاژه است (جذب و انطباق)

الگوهای تدریس (Teaching Models)

در الگوی پیش سازماندهنده:

ارائه مطلب یا موضوعاتی است که بوسیله آن، مطالب مختلف با نظم خاصی سازمان می یابد و در ذهن فراگیر جای می گیرد، تا زمینه دریافت اطلاعات جدید را هموار و فراهم نماید. در این الگو ارائه مستقیم مطالب صورت می گیرد.

ارائه مطالب در الگوی پیش سازمان دهنده

- اگر بخواهیم مطلبی را مطابق الگوی پیش سازمان دهنده ارائه نماییم، لازم است ابتدا مطالب جدید را به وسیله یک پیش سازمان دهنده به آموخته های قبلی دانشجویان ارتباط دهیم. این طریقه یادگیری به عنوان **یادگیری معنی دار شناخته شده است** و یکی از نظریه های یادگیری محسوب می شود. در نظریه یادگیری معنی دار آزوبل، یادگیری عبارتست از ایجاد ارتباط بین مطالب جدید و ساخت شناختی یادگیرنده. ساخت شناختی در زمان یادگیری مهمترین عامل تاثیرگذارنده بر یادگیری و یادداری مطالب جدید است.

الگوهای تدریس (Teaching Models)

مراحل اجرای الگوی پیش سازمان دهنده:

- ارائه پیش سازمان دهنده: در این مرحله انجام فعالیت های زیر توصیه می شود:
 - ۱- اهداف آموزشی را مشخص کنید.
 - ۲- سازمان دهنده ها را عرضه کنید.
 - ۳- توضیحات را با مثال همراه کنید.
 - ۴- تکرار نمایید.

مطلب پیش سازمان دهنده باید از مطلب و یا مطالب درس جدید کلی تر باشد به طوری که ارتباط بین مطلب جدید، بسیار روشن و آسان باشد. باید مطمئن بود که فراگیر پیش سازمان دهنده را کاملاً درک نموده و آن را با مطلب جدید ارتباط دهد.

- در این مرحله با ارائه مثال ها و نمونه ها به تکرار و تمرین آموخته ها پرداخته می شود. فعالیت هایی که در این مرحله صورت می گیرد، عبارتند از:
 - ۱- مطالب را مجددا سازمان دهی نمایید.
 - ۲- با ارائه نمونه ها و مثال های مختلف آموخته ها را تشبیت نمایید.
 - ۳- مطالب را جمع بندی نمایید.
 - ۴- مطالب را یکبار دیگر به پیش سازمان دهنده ربط دهید.

پرسش ۵
کدام الگو را
می پسندید؟

- گفتگویی
- اجتماعی
- لیبرال
- رفتاری
- رشد شخصی
- پردازش اطلاعات
- مسأله محور
- بانکی
- ماشینی نگری
- ارگانستی
- پیش سازماندهنده

راهبردهای تدریس کدامند؟

- مستقیم
- غیرمستقیم
- تعاملی
- آزمایشی / تجربی
- مطالعه فردی

طبقه بندی راهبردها و روش های تدریس

انفرادی

- آموزش به کمک رایانه
- یادگیری در حد تسلط
- یادگیری برنامه ای
- شبیه سازی ۱، ۲

مسأله محور

- آزمایشگاهی
- اکتشافی
- کاوشگری
- گردش علمی
- روش پروژه

تعاملی

- ایفای نقش
- بحث گروهی
- یادگیری مشارکتی
- دیالوگ
- بدیعه پردازی

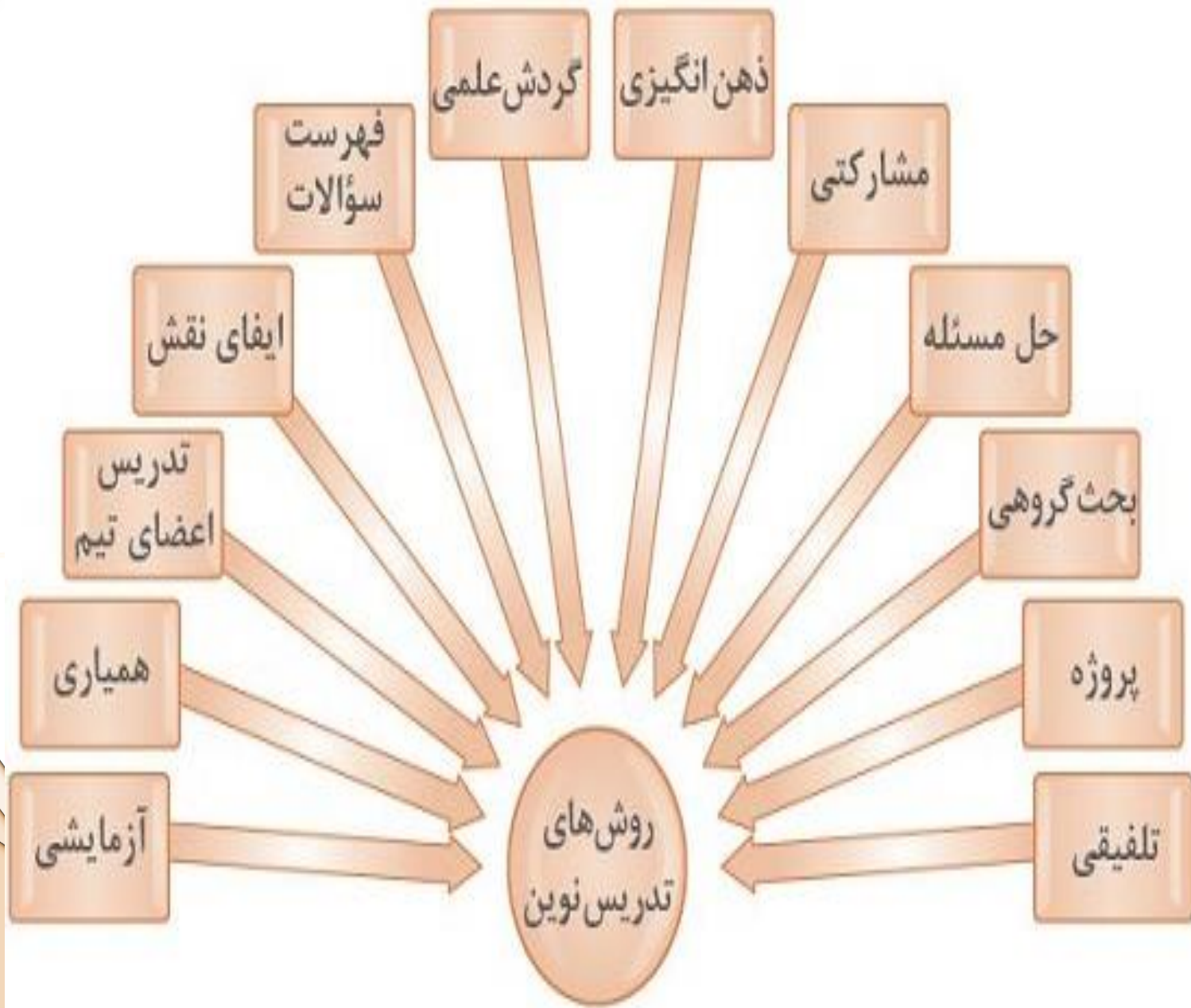
مستقیم

- سخنرانی ۱، ۲
- توضیحی
- نمایشی (مهارت های عملی)
- یادسپاری
- تلفیقی

روش های تدریس کدامند؟

۱- روش حفظ و تکرار

روشی قدیمی رایج در مراکز آموزشی سنتی چون مکتب خانه‌ها

ارائه مطالب به صورت گفتاری یا روخوانی توسط استاد و تلاش دانشجویان برای تکرار و به خاطر سپردن آنها.

بهره‌گیری از پاداش و تنبیه جهت ایجاد انگیزه در دانشجو

یادگیری در سطح دانش (حیطه شناختی بلوم)
و غفلت از درک و فهم و کاربرد.

ایجاد اعتماد به نفس در دانشجویان با حافظه قوی و دلزدگی در فراگیرانی که حافظه‌ی قوی نداشتند.

عدم ماندگاری یادگیری (مگر اینکه خود متن جاذبه داشته باشد)

کاربرد امروزی: به ذهن سپردن تعاریف، مفاهیم بنیادی (فرمول) شعر و ...

الگو: ماشینی / استاد محور

روشهای تدریس

۲- توضیحی (expository)

- یکی از مرسومترین روشهای تدریس در مدارس امروز
- شرح و توضیح مطالب درسی با استفاده از متن کتاب، شکل، نمودار، ماکت و ...
- آزوبل (Ausoble) از پیشگامان روش توضیحی است.
- او معتقد است گاه تشخیص مطالب اصلی از فرعی برای فراگیران مشکل است. این جاست که توضیح و تأکید استاد بر مطالب اصلی، یادگیری را آسانتر و سریعتر می کند.
- استاد می تواند با بهره گیری از تجارب واقعی دانشجو، ارائه مثال و بیان شباهتها و تفاوتها، یادگیری را غنی تر سازد.
- توضیح استاد باید تا حد ممکن ساده و کوتاه باشد.

❖ الگو: استاد محور / پیش سازمان دهنده

روشهای تدریس

۲- سخنرانی (lecture)

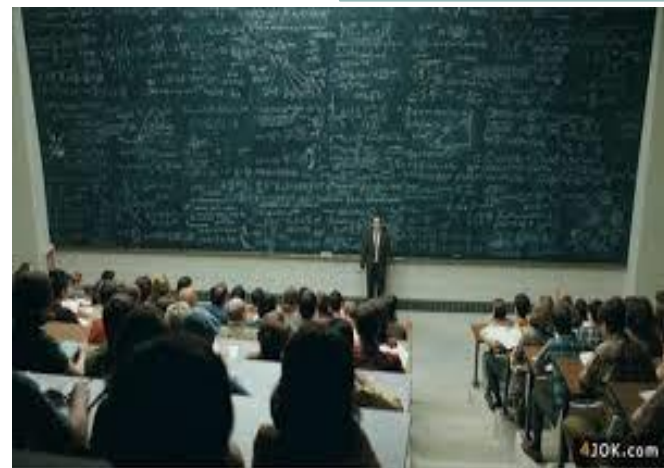
- سخنرانی نیز مانند روش توضیحی، نوعی آموزش کلامی است با این تفاوت که سازماندهی آن توسط استاد ایجاد شده و نقطه اتکای استاد در زمان سخنرانی، کتاب یا دیگر مواد آموزشی نیست.

- این روش، علاوه بر کلاس درس در دیگر موقعیتهای حرفه‌ای استادی کاربرد دارد.

- در دانشگاههای بزرگ دنیا، بسیاری از مدرسان به عنوان سخنران (lecturer) از این روش استفاده می‌کنند.

- امروزه مهارت در سخنرانی نه تنها برای تدریس، بلکه در جهان به عنوان روشی تأثیرگذار در بیان و ارائه دیدگاهها در حوزه‌های مختلف کاربرد دارد. (TED)

❖ الگو: استاد محور / پیش سازمان‌دهنده

روشهای تدریس

۲- سخنرانی (lecture)

بخشهای یک سخنرانی:

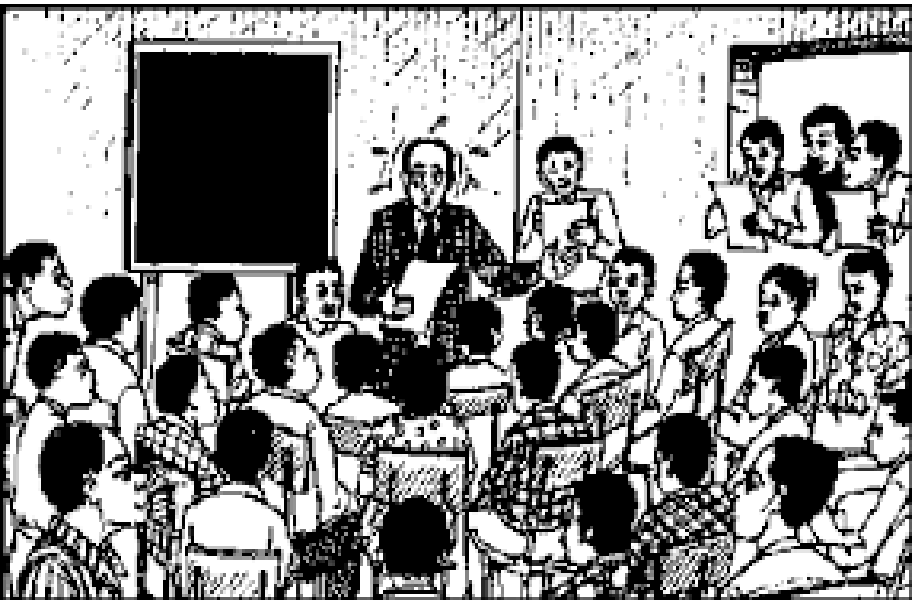
۱- مقدمه

- ایجاد حس کنجکاوی در مخاطب؟
- ایجاد انگیزه (تازگی، اهمیت و کاربرد
بحث)
- اعلام صریح هدف و موضوع سخنرانی
- اعلام انتظارات سخنران از مخاطب

روشهای تدریس

۲- سخنرانی (lecture)

بخشهای یک سخنرانی:

۲- ارائه اصلی (بدنه)

- بیان منظم و سازماندهی شده
- (زنجیره ای - چند دسته ای)
- حرکت از کل به جزء
- تقسیم بندی متوازن
- حرکت در مسیر موضوع و
- پرهیز از حاشیه روی

روشهای تدریس

۲- سخنرانی (lecture)

بخشهای یک سخنرانی:

۳- بخش پایانی

○ خلاصه کردن

○ جمع بندی

○ پاسخ به سوالات

○ حسن ختام

روشهای تدریس

۲- سخنرانی (lecture)

عوامل افزایش کارایی و موفقیت سخنرانی:

- آمادگی

- تسلط به تکنیک های رفع استرس

- صدای مناسب (رسا، فراز و فرود هنرمندانه، سرعت مناسب، واضح و تلفظ صحیح)

- زمانبندی نسبتاً دقیق

- پرسش و پاسخ سنجیده و هدفدار

- تغییر مناسب کانالهای ارتباطی

- تناسب سطح سخنرانی با دانش و تجربه مخاطبین

روشهای تدریس

۲- سخنرانی (lecture)

- ۱- قابل استفاده در کلاسهای پرجمعیت (سهولت کنترل کلاس)
- ۲- فهم آسان برای فراگیرانی که با مطالعه، رابطه خوبی ندارند.
- ۳- مقرون به صرفه! (انتقال مطالب زیاد در زمان کم)
- ۴- قابلیت تکمیل یا اصلاح کتاب درسی با تجربه و دانش استاد

محاسن:

- ۱- در صورت عدم مهارت استاد، خسته کننده و ملال آور است.
- ۲- عدم مهارت استاد، تعامل را به حداقل می‌رساند.
- ۳- ماهیت هنری دارد و هر استادی نمی‌تواند از آن بهره ببرد.
- ۴- می‌تواند ابزاری برای القای گرایشهای فردی استاد باشد.

محدودیتها:

۴- روش (فن) پرسش و پاسخ

- پرسش و پاسخ هم می تواند به عنوان یک روش تدریس مستقل و هم به عنوان یک فن (تکنیک) در خدمت روشهای دیگر باشد.
- در روش تدریس پرسش و پاسخ (مستقل)، استاد به کمک پرسشهای متوالی و برنامه ریزی شده، دانشجویان را به تفکر واداشته و دانش و تجارب آنها را سازماندهی مجدد می کند و به طور غیرمستقیم به هدف آموزشی مورد نظر، دست می یابد.
- روش سقراطی، نمونه ای مشهور از روش پرسش و پاسخ است.

□ الگو: ارگانستی، حل مساله، دانش آموز محور، اکتشافی

مهارتهای لازم برای روش تدریس پرسش و پاسخ:

۱- متن پرسش باید روشن و خالی از ابهام و مفاهیم نامأنوس باشد.

۲- هر پاسخ، نوعی مشارکت در تدریس است و باید با گشاده رویی استاد مواجه شود.

۳- استاد باید از تعجیل دادن به جوابها خودداری کند. (فرصت تأمل بیشتر و جواب دقیقتر و عمیقتر دانشجو)

۴- پرسش باید مخاطب عام داشته باشد و بعد به اقتضای شرایط، مخاطب خاص پیدا کند.

۵- هدف پرسش نباید تحقیر، مچ گیری و تسویه حساب با دانش آموز باشد.

۶- استاد باید با انواع پرسشها آشنا باشد و در موقع مناسب از آنها استفاده کند.

(**انواع پرسشها:** تأکیدی، تمرینی/مروری، خودآگاهی، جلب توجه)

۷- پرسش باید سطوح مختلف حیطه شناختی را شامل شود.

۸- پرسش ها باید عادلانه توزیع شود و ویژه ای عده ای خاص نباشد.

۹- ...؟؟

روشهای تدریس

۴- پرسش و پاسخ

- ۱- قدرت استدلال و تحلیل دانشجویان را تقویت می کند.
- ۲- با افزایش مشارکت دانشجویان تدریس را تعاملی می سازد.
- ۳- انگیزه فعالیت، مطالعه و تحقیق را در دانشجویان افزایش می دهد.
- ۴- یادگیری را جذاب و پایدارتر می سازد.

- ۱- در کلاسهای پرجمعیت چندان مناسب نیست.
- ۲- برای همه مباحث و دروس قابل استفاده نیست.
- ۳- در صورت عدم تسلط استاد، ممکن است به پراکندگی و انحراف در بحث و حتی کشمکش بیانجامد.

محاسن:

محدودیتها:

روشهای تدریس

۵- بحث گروهی (discussion)

- روشی است مبتنی بر گفتگویی جمعی درباره موضوعی از پیش تعیین شده که به دانشجویان فرصت می‌دهد دانسته‌ها، تجربیات و عقاید خود با دیگران در میان بگذارند.

- بحث گروهی مانند پرسش و پاسخ، «**روشی تعاملی**» است که زمینه مشارکت فعالانه دانشجویان را در فرایند تدریس فراهم می‌آورد.

- در بحث گروهی، **محوریت دانشجویان** نسبت به پرسش و پاسخ **پررنگ‌تر** است.

- در بحث گروهی فراگیران به:

- توانایی سازماندهی عقاید خود و ارزیابی و نقد دیدگاه‌های دیگران دست می‌یابند.

الگو: ارگانیک، دانشجوی محور

ویژگی های مثبت روشن بخت گروهی

پرورش تفکر
انتقادی

یادگیری عمیق تر

افزایش
انتقادپذیری

توانایی اظهارنظر
در جمع

توانایی همراهی با
گروه

تقویت قدرت بیان
و استدلال

مراحل اجرای بحث گروهی

مرحله اول: آمادگی و برنامه ریزی

۱- انتخاب موضوع:

۱-۱- در راستای اهداف آموزشی تعیین شده باشد.

۱-۲- مورد علاقه مشترک شرکت کنندگان باشد.

۱-۳- دانشجویان درباره آن اطلاعات داشته باشند یا بتوانند کسب کنند.

۱-۴- چالش بر انگیز باشد تا بتوان درباره آن نظرهای مختلف و متفاوت داد.

۲- فراهم کردن زمینه مشترک:

۲-۱- ایجاد انگیزه در شرکت کنندگان

۲-۲- متعادل کردن اطلاعات شرکت کنندگان نسبت به موضوع (راهنمایی

استاد برای کسب اطلاعات توسط دانشجویان از طرق مختلف)

۳- تعیین نحوه آرایش شبکه‌های ارتباطی

ترکیب قرار گرفتن شرکت کنندگان بحث گروهی در نوع ارتباط موثر است.

۴- انتخاب افراد و تعیین نقش آنها

اداره کننده (رهبر گروه) / دانشجویان / شخص مطلع / ناظر / منشی

مراحل اجرای بحث گروهی

مرحله دوم: اجرای بحث گروهی

۱- مقدمه بحث:

- ۱-۱- گوشزد کردن هدف و ضوابط بحث گروهی توسط استاد.
- ۱-۲- شروع بحث با معرفی موضوع و طرح سوالات بنیادین و برانگیزاننده.

۲- کنترل و هدایت بحث:

- ۲-۱- پرهیز استاد از مشارکت در بحث
- ۲-۲- ورود در هنگام انحراف بحث، یکجانبه شدن، بی نظمی و ...
- ۲-۳- پرهیز از طرفداری یا مخالفت با برخی شرکت کنندگان
- ۲-۴- به بحث کشیدن افراد کم صحبت
- ۲-۵- کنترل افراد بیش فعال!
- ۲-۶- یادآوری ابعاد مغفول بحث
- ۲-۷- ایجاد فرصت مناسب برای اندیشیدن
- ۲-۸- تشویق به یادداشت برداری حرفه‌ای
- ۲-۹- کمک به خلاصه کردن و جمع بندی
- ۲-۱۰- نتیجه گیری منصفانه

